[2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1050

ਵਿਨੂਭਾਈ ਰਣਛੋੜਭਾਈ ਪਟੇਲ

ਬਨਾਮ

ਰਾਜੀਵ ਭਾਈ ਡੂਡਾਭਾਈ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2009 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1525)

ਮਈ 16, 2018

[ਜੇ. ਚੇਲਮੇਸ਼ਵਰ ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਜੇ.ਜੇ.)

ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 – ਅਧਿਆਇ XVII – ਉਪ-ਧਾਰਾ 211, 212 ਅਤੇ 213 – ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੈਅ ਕਰਨਾ - ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨਾ - ਜੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ - 17 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ - ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ 4 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ 13 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਰਾਜ ਅਪੀਲ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਕਿਹਾ: ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਹਰੇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ - ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਅੱਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 149 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ - ਨਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਤੀਜਾ ਮਿਲਿਆ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਕੇਸ

ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਗਲਤ ਹੈ - ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਪਰਾਧ ਵਾਪਰਨ ਦੇ 26 ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜਨਤਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਹਰੇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 25,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ, ਜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 10,00,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ - ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 - ਧਾਰਾਵਾਂ ਧਾਰਾ 302, 149, 141, 143, 146-148, 30, 323 ਅਤੇ 326 – ਬੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ – ਧਾਰਾ 135 – ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ – ਆਰਟੀਕਲ 21 – ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ 33 - ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।

1050

XXXXXX

ਵੀਨੂਭਾਈ ਰਣਛੋੜਭਾਈ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੀਵ ਭਾਈ ਡੂਡਾਭਾਈ ਪਟੇਲ 1051

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 – ਧਾਰਾ 141 – ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ – ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860–ਧਾਰਾ 149 - ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860– ਧਾਰਾਵਾਂ 146-148 - ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ, ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ - ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1908 - ਸੀਆਰਪੀਸੀ, 1973 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਏ ਗਏ 'ਦੋਸ਼ਾਂ' ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ, ਤਹਿਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਮੁੱਦੇ' - ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ - ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973।

ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ: 1.1 ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 ਦੀ ਧਾਰਾ 211 ਤੋਂ 213 ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਟੀਕਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 15] [1061- A-B]

1.2 ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਹਰੇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਮੌਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਜੁਰਮ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਜੁਰਮ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਆਖਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਗਲਤ ਜਾਂ

ਅਨਿਯਮਿਤ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 13, 16 ਅਤੇ 18) [1061-E-H; 1062-A, D-E]

1051

XXXXXX

1.3 ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਹੀ ਜਾਨਲੇਵਾ ਸੱਟਾਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘਾਤਕ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਸਹੀ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਦੇ ਪੀੜਤ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 149 ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 19] [1062-E-G]

1.4 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 141, 146 ਅਤੇ 148 ਵੱਖਰੇ ਅਪਰਾਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 149 ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਹਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 146, 148

ਅਤੇ 149 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣ ਲਈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਬਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਦੋ ਤੱਤ ਹਨ- (i) ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; (ii) ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗਿਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 27, 28) [1066-D-G]

1052

XXXXXX

ਵੀਨੂਭਾਈ ਰਣਛੋੜਭਾਈ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੀਵ ਭਾਈ ਡੂਡਾਭਾਈ ਪਟੇਲ 1053

1.5 ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ (i) ਧਾਰਾ 143, 146 ਜਾਂ 148 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ (ii) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਧਾਰਾ 149 ਅਧੀਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ 5 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਦਾ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ 5 ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਇਕੱਠ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ, ਇਕੱਠ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੀੜਤ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਭਾ

ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਤਕ ਸੱਟਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਸਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ); ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਘਾਤਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। [ਪਾਰਸ 29, 30] [1066-G-H; 1067-A-D]

2. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਮੁੱਦਿਆਂ' ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ - ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਜੋ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ "ਮੁੱਦੇ" ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। "ਮੁੱਦੇ" "ਚਾਰਜਾਂ" ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਿਰਫ 'ਪਛਾਣ' ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 4 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ, ਦੰਗੇ ਅਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਅੰਕ ਨੰਬਰ 2 ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 4 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 149 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ, ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ (i) ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ, (ii) ਜੇ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ (ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ) ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 143 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿਚ 17 ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ (ਗਿਣਤੀ) ਅਤੇ 17 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ (ਪਛਾਣ)। ਨਾ ਹੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖੋਜ ਹੋਈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ

ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 4 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 148 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਰਿਕਾਰਡ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਤਿੰਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਸੀ। (ਪਾਰਸ 33, 36) [1067-H; 1068-A-B, H; 1069-A-G]

XXXXXX

3. ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ (i) ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਜਾਂ (ii) ਹੇਠਲੀਆ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀਆਂ ਜੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ; ਜਾਂ (iii) ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਤਰਕ ਗਲਤ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਜਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਠਹਿਰਾਏ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦੇ 26 ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਨੂੰ 25,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ

ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ, ਜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 10,00,000/- ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। (ਪਾਰਸ 39, 43, 44) [1071-ਈ-ਜੀ; 1073-ਈ-ਜੀ; 1074-ਏ-ਬੀ]

ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 725;** ਏਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **(2004) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 585: [2004] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1180**; ਮਸਾਲਤੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1965 ਐਸ.ਸੀ. 202: [1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 133**; ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **(2004) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 334;** ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਸਾਹਬ ਰਾਓ ਬੋਬੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **(1973) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 793: [1974] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 489;** ਨੀਲਾਬਤੀ ਬੇਹਰਾ (ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ) ਉਰਫ ਲਲਿਤਾ ਬੇਹਰਾ (ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲੀਗਲ ਏਡ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ) ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ (**1993) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 746: [1993] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 581- 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।**

1054

XXXXXX

ਵੀਨੂਭਾਈ ਰਣਛੋੜਭਾਈ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੀਵ ਭਾਈ ਡੂਡਾਭਾਈ ਪਟੇਲ 1055

ਸ਼ੀਓ ਮਹਾਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **(1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 46;** ਲਾਲਜੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ **(1989) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 437: [1989] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 130;** ਬਾਲਾ ਸੀਤਾਰਮਨ ਬਨਾਮ ਪੇਰੀਕੇ ਐਸ. ਰਾਓ **(2004) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 557: [2004] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 28;** ਰਾਮ ਗੋਪ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1969 ਐਸ.ਸੀ. 689: [1969] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 558;** ਯਸ਼ਵੰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ **(1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 639: [1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 291;** ਮੰਗਾ ਉਰਫ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ **(2013) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 629: [2013] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 175**; ਦਲੀਪ

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1953 ਐਸ.ਸੀ. 364: [1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 393;** ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 ਏ.ਆਈ.ਆਈ 232 (ਐਫਬੀ);** ਸਾਬੀਰ ਬਨਾਮ ਰਾਣੀ ਮਹਾਰਾਣੀ **(1894) ਆਈਐਲਆਰ 22 ਕਲ. 276;** ਰੇ ਚੋਇਟਾਨੋ ਰੈਂਟੋ ਅਤੇ ਹੋਰ **ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1916 ਮਦ. 788 ਵਿੱਚ - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.**

ਕਨੂੰਨੀ ਕੇਸ ਹਵਾਲਾ		
AIR 1960 ਐਸ.ਸੀ. 725	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	ਪੈਰਾ 14
(1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.46	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 14
[1989]1ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.130	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 14
[2004]2ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.1180	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	ਪੈਰਾ 17
(2004)5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 334	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	ਪੈਰਾ 18
[2004]3ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 28	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 20
[1969]ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.558	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 21
[1973]1ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 291	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 23
[2013]3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 175	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 23
[1955] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 393	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 23
AIR 1955 All 232(FB)	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 24
(1894) ILR 22 Cal 276	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 26
AIR 1916 Mad 788	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ	ਪੈਰਾ 26
1964] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 133	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	ਪੈਰਾ 26
[1974]1ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.489	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	ਪੈਰਾ 42
[1993]2ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 581	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।	ਪੈਰਾ 44

XXXXXX

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2009 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1525.

1996 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 138 ਵਿੱਚ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਖੇ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 05.10.2004 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

2009 ਦਾ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ. ਨੰਬਰ 1526-1527.

ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਸ. ਨਾਗਾਮੁਥੂ (ਏ.ਸੀ.), ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਰਨੂਮ ਚੀਮਾ (ਏ.ਸੀ.), ਏ. ਸੇਲਵਿਨ ਰਾਜਾ, ਅਨਿਰੁਧ ਪੀ. ਮਈ, ਅਵਨੀਸ਼ ਐਮ. ਓਜ਼ਾ, ਚਿਰਾਗ ਜੈਨ, ਡੀ.ਐਨ. ਰੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੇਮੰਤਿਕਾ ਵਾਹੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਵਿਸ਼ਾਖਾ, ਆਰ.ਪੀ. ਵਾਧਵਾਨੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਮ੍ਰਿਤੀ ਸੁਰੇਸ਼, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਹੀਰਲ ਗੁਪਤਾ, ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਚੇਲਮੇਸ਼ਵਰ, ਜੇ. 1. 11.07.1992 ਨੂੰ ਰਾਤ ਕਰੀਬ 10.10 ਵਜੇ ਨਾਨਾ ਅੰਕਾਡੀਆ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 3 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 5 ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ:

"... ਅਮਰੇਲੀ (ਦਿਹਾਤੀ) ਥਾਣੇ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਸੰਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪੁਲਿਸ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸ੍ਰੀ ਐਨਜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਕਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਾਜਪੂਤ ਪਿੰਡ ਨਾਨਾ ਅੰਕਾਡੀਆ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਭੀਕਾਭਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਨੇੜੇ ਤਿੰਨ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਅਮਰੇਲੀ ਹਸਪਤਾਲ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵੀਨੂੰ ਰਣਛੋੜ ਤੋਂ

ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ, ਜੋ 12.07.1992 ਨੂੰ ਤੜਕੇ 1.30 ਵਜੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਰਾਜਪੂਤ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਕੇ, ਪੰਚਨਾਮੇ ਬਣਾ ਕੇ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਭੇਜ ਕੇ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

2. ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ 15 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਕੀ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮ ਏ-16 ਅਤੇ ਏ-17 ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਸਨ। ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਅਮਰੇਲੀ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਵਚਨਬੱਧ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪਰਾਧ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਯੋਗ ਸਨ। ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 118/1992 ਵਿੱਚ 15 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਫਰਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਾਕੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਕੋਰਟ, ਅਮਰੇਲੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 58/98 ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

1056

XXXXXX

ਵੀਨੂਭਾਈ ਰਣਛੋੜਭਾਈ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੀਵ ਭਾਈ ਡੂਡਾਭਾਈ ਪਟੇਲ [ਚੇਲਮੇਸ਼ਵਰ, ਜੇ.] 1057

3. ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 118/1992 ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ 17.01.1996 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਏ-1, ਏ-5, ਏ-10 ਅਤੇ ਏ-12 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ:

> ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 148 ਅਤੇ ਬੀਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 (1) ਤਹਿਤ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਨਾਨਜੀ ਭਾਈ ਖੋਡਾਭਾਈ ਅਤੇ ਰਤੀ ਲਾਲ ਨਾਗ ਜੀ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 10 ਅਤੇ 12 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302, 148 ਅਤੇ ਬੀਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 (1) ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ

ਨੰਬਰ 1 ਰਾਵਜੀ ਡੂਡਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਅਤੇ 148 ਅਤੇ ਬੀਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 (1) ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 5 ਮਨੂ ਭਾਈ ਮਕਨਭੀਆ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 326, 323 ਅਤੇ 148 ਅਤੇ ਬੀਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 (1) ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2,3,4,6,7,8,9,11,13,14 ਅਤੇ 15 ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2,3,4,6,7,8,11,13,14 ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2,4,9 ਅਤੇ 15 ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅਤੇ 17.01.1996 ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਏ -10 ਅਤੇ ਏ -12 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਆਈਪੀਸੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ; ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ; ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 (1) (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਬੀਪੀ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ।

4. ਏ-1 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 1000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 148 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਬੀਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 (1) ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।

5. ਏ-5 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 148 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ

ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ, ਧਾਰਾ 323 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਅਤੇ ਬੀਪੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 (1) ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ।

1057

XXXXXX

6. ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਜਰਾਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 166/1996 ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਨੇ ਬਾਕੀ 13 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 167/1996 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 11 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 138/1996 ਵੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ।

7. ਦੋਵੇਂ ਫਰਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੰਬਰ 16 ਅਤੇ 17 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 147, 148, 120 ਬੀ, 302 ਅਤੇ 307 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 (1) (ਏ) ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 58/98 ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1 ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਅਦਾਲਤ, ਅਮਰੇਲੀ ਦੁਆਰਾ 19.07.2003 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 16 ਅਤੇ 17 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1226/2003 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ।

8. ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਅਤੇ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ 5.10.2004 ਦੇ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

9. ਏ-10 ਅਤੇ ਏ-12 ਦੀ ਅਪੀਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 5 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਸੋਧ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਅਸਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

10. ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

11. ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ। ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

12. ਅਸੀਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ:

(i) ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ;

(ii) ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ 4 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ (ਹਾਲਾਂਕਿ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ) ਜਾਪਦਾ ਹੈ;

(iii) ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 143, 147, 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ;

[1]2.2, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ।

(iv) ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਹੈ:

(a) 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਭਾਵ ਧਾਰਾ 143 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ;

(b) ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਜਾਂ ਨਹੀਂ) ਦੀ ਗਿਣਤੀ; ਜਾਂ

(c) ਅਜਿਹੇ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ।

(v) ਫੈਸਲਾ 3 ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕੱਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਸ ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਸੀ;

(vi) ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ 10 ਅਤੇ 12 ਸਾਰੇ 3 ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ;

(vii) ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਉਚਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ

(viii) ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

13. ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 118/1992 ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਸਰਬਵਿਆਪਕ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302, 307, 324, 147, 148, 149, 120 ਬੀ ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 (1) (ਏ ਏ) ਅਤੇ ਬੰਬੇ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

" ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ 15 ਦੋਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੂਰਵਗਾਮੀ ਨੇ 21/3/1994 ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 143, 147, 148, 302 ਅਤੇ 149, 120-ਬੀ, 307 ਅਤੇ 147, 114, 120-ਬੀ ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 7, 8 ਅਤੇ 11 ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਇੰਡੀਅਨ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ, ਅਤੇ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਮਰੇਲੀ

ਦੁਆਰਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਦੋਸ਼, ਜਿਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2,4,9,15,10,12,13, 1, 3, 6, 7 ਅਤੇ 8 ਵਿਰੁੱਧ ਬੰਬਈ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 135 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

1059

XXXXXX

1060 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ [2018] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਮੌਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਜੁਰਮ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 307 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੀੜਤ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਪਰਾਧ ਹੈ। ਧਾਰਾ 147 ਅਤੇ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਵੱਖਰੇ ਅਪਰਾਧ ਹਨ। ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਪਰ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।

14. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ:

> **"ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ** ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ

ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਘੱਟ ਛੋਟੀ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 149 ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਤੇ ਵੱਖਰਾ ਅਪਰਾਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਥਾਪਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

---

[2]AIR 1960 SC 725

[3]ਸ਼ੀਓ ਮਹਾਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, (1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 46 ਪੈਰਾ 9; ਲਾਲਜੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, 1989 (1) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 437 ਪੈਰਾ 9

XXXXXX

15. ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦਾ ਅਧਿਆਇ XVII [ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਸੀਆਰਪੀਸੀ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ] ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ "ਦੋਸ਼ਾਂ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਧਾਰਾ 211 ਤੋਂ 213 ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ

ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਟੀਕਤਾ ਨਾਲ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਏਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

> "ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਹੀ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੈ ਜੋ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। **ਇੱਕ ਦੋਸ਼ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਦੋਸ਼ ਜਾਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ**, ਬਲਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਦੰਡਾਵਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਛੱਡੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 224 ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕਥਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਹੈ।
>
> [ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

16. ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਹਰੇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਦਲੀਲ ਦੀ ਖਾਤਰ, ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਸਾਰੇ 17 ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਵੱਖਰੇ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੋਸ਼

ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੇ ਜੁਰਮ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਬੇਸ਼ਕ, ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਆਖਰਕਾਰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ।

---

[4] (2004) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 585, ਪੈਰਾ 20

XXXXXX

17. ਧਾਰਾ 147 ਅਤੇ 148[5] ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਥੀਸਿਸ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦੋਵਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 147 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

18. ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ[6] ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨੁਕਸਦਾਰ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਤੀਜਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ:

> ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 464 ਚਾਰਜ ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਗਲਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੋਜ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼

ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸੋਧ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਹੈ.

"ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲਤ ਜਾਂ ਅਨਿਯਮਿਤ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ।

19. ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, , ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਨਲੇਵਾ ਸੱਟਾਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ । ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 149 ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਘਾਤਕ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਸਹੀ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮਲੇ ਦੇ ਪੀੜਤ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਤਹਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 149 ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

[5]ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 146 ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 147 ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 148 ਵਿੱਚ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਜੁਰਮ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।

[6](2004) 5 SCC 334

XXXXXX

20. ਬਾਲਾ ਸੀਤਾਰਮਈਆ ਬਨਾਮ ਪੇਰੀਕੇ ਐਸ. ਰਾਓ[7] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

> "8. ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸਬੰਧਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ। ਬੇਸ਼ਕ, ਧਾਰਾ 149 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਬੇਨਿਯਮੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਇਹ ਗਲਤੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ

302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 326 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302/149 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

21. ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ (ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਉਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਮੈਂਬਰ ਉਸ 'ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ' ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ - ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਾਨਲੇਵਾ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਜੁਰਮ ਲਈ ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ ਵਿਧਾਨਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ.[8]।

---

[7] (2004) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 557, ਪੈਰਾ 8.

[8]ਰਾਮ ਗੋਪ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1969 ਐਸ.ਸੀ. 689 ਪੈਰਾ 5: "... ਜਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੀੜਤ 'ਤੇ ਠੋਸ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਅਪਰਾਧੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਅਸਲ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਅਕਸਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਮੈਂਬਰ ਸਾਬਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਜੋ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।

XXXXXX

ਧਾਰਾ 149 ਆਈਪੀਸੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ (ਜੋ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਸੀਮਤ ਹੈ।

ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ (ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ (5 ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ) ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) - ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ - ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - (i) ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵਿਆਪਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ; ਅਤੇ (ii) ਉਹ ਤੱਥ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

22. ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਸਹੀ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ VIII ਅਧਿਆਇ (ਧਾਰਾ 141 ਤੋਂ 160) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਜਨਤਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ" ਹੈ। ਧਾਰਾ 141 ਤੋਂ 158 5 ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ।

23. ਧਾਰਾ 141 ਆਈਪੀਸੀ ਪੰਜ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਕਤ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਗਿਣੇ ਗਏ ਪੰਜ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। [10]"ਧਾਰਾ 141, ਖੰਡ ਤੀਜਾ "ਜਾਂ ਹੋਰ

ਅਪਰਾਧ" ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਅਣਅਧਿਕਾਰਤ ਜਾਂ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦੇ ਛੋਟੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। [11] ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਇਜਾਜ਼ਤਯੋਗ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਲੇ 5 ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੋਈ ਅਣਉਚਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇ[12]

1064

XXXXXX

ਵੀਨੂਭਾਈ ਰਣਛੋੜਭਾਈ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੀਵ ਭਾਈ ਡੂਡਾਭਾਈ ਪਟੇਲ [ਚੇਲਮੇਸ਼ਵਰ, ਜੇ.] 1065

24. ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਭਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 146 ਅਧੀਨ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਧਾਰਾ 147 ਤਹਿਤ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 146 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੰਗਿਆਂ ਦਾ ਜੁਰਮ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜਾਂ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।[13] ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੰਜ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

---

[9] ਦੇਖੋ ਯਸ਼ਵੰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (1972) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 639,

[10]ਧਾਰਾ 40 "**ਅਪਰਾਧ**"। - ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਖੰਡਾਂ 2 ਅਤੇ 3 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਧਿਆਇਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, "ਅਪਰਾਧ" ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕੋਡ ਦੁਆਰਾ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

[11]ਮੰਗਾ ਉਰਫ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ (2013) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 629
[12]ਦੇਖੋ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1953 ਐਸ.ਸੀ. 364.

25. ਧਾਰਾ 148 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਦੰਗੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅਪਰਾਧ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਲੰਬੀ ਕੈਦ (ਤਿੰਨ ਸਾਲ) ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। 146 ਅਤੇ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਧਾਰਾ 146 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਧਾਰਾ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਧਾਰਾ 146 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

26. ਧਾਰਾ 149 ਦੋ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ[15] ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ (i) ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦਾ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ (ii) ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਪਰਾਧ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਸੀ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ. ਮਸਾਲਟੀ[16] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਕੱਠ 'ਚ ਪੰਜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਅਤੇ ਕੀ ਉਕਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਇਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਵਿਚਾਰਕਰਨਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜੋ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਹਲੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਜੋਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਬਾਲਾਦੀਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਧਾਰਾ 149 ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਹ ਉਸੇ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 149 ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਜ਼ਾ ਇਕ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵਿਪਰੀਤ ਹੈ ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦੀ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਅਸਲ ਵਿਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

---

[13]ਦੇਖੋ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1955 All 232 (FB)

[14]ਦੇਖੋ ਸਾਬੀਰ ਬਨਾਮ ਰਾਣੀ ਮਹਾਰਾਣੀ, (1894) ਆਈਐਲਆਰ 22 ਕੈਲ 276; ਰੇ ਚੋਇਟਾਨੇ ਰੈਂਟੇ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1916 ਮੈਡ 788

[15]ਦੇਖੋ ਸ਼ੰਭੂ ਨਾਥ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1960 ਐਸ.ਸੀ. 725.

[16]ਮਸਾਲਤੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1965 ਐਸ.ਸੀ. 202

27. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 141, 146 ਅਤੇ 148 ਵੱਖਰੇ ਅਪਰਾਧ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 149 ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 146, 148 ਅਤੇ 149 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਵਿਕੀਰਿਅਸ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਵਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਸਕਰ ਟੋਰਟਸ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਵਿੱਚ, ਪਰ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਧਾਨਕ ਕਮਾਂਡ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. **ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣ ਲਈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਬਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ।**

28. ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 141 ਤੋਂ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਦੇ ਦੋ ਤੱਤ ਹਨ;

(i) ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

(ii) ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜੁਰਮ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਗਿਣੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

XXXXXX

29. ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ **(i)** ਧਾਰਾ 143, 146 ਜਾਂ 148 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ ਜਾਂ **(ii)** ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਧਾਰਾ 149 ਅਧੀਨ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ 'ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਚਾਹੇ 5 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਇਹ ਤੱਥ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਦਾ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 141 ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ 5 ਗਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

30. ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਆਮ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਇਕੱਠ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ, ਇਕੱਠ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮਾਰੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੀੜਤ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਗਲਤ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਭਾ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਤਕ ਸੱਟਾਂ ਲਗਾਈਆਂ ਸਨ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ); **ਸਿਰਫ** ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਮੁਕਾਬਲਤਨ ਘੱਟ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਘਾਤਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

31. ਧਾਰਾ 149 ਅਧੀਨ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ

ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕਰੇ। **ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸਿਰਫ ਗਿਆਨ ਹੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ।** ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਏਕੇ 47 ਰਾਈਫਲਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਮੈਂਬਰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਪੀੜਤ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਠ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਚਲਾਏ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਤਲ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

32. ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਮਾਨਤ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਰਾਤ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਰਗੇ ਘਾਤਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਖੁਫੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੋਹਰੀ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਕਤਲ ਦਾ ਸੰਭਾਵਿਤ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ।

33. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਮੁੱਦਿਆਂ' ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ - ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਜੋ ਸਿਵਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ "ਮੁੱਦੇ" ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਮੁੱਦੇ' "ਦੋਸ਼ਾਂ" ਵਰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਨਿਰਣਾ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਸਿਰਫ 'ਪਛਾਣ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ।`

34. ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 4 ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ, ਦੰਗੇ ਅਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਅੰਕ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 4 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ: -

> "(2) ਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਧਿਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਨਾ ਅੰਕਾਡੀਆ, ਤਾਲੁਕਾ ਅਮਰੇਲੀ ਦੇ ਕਡਵਾ ਅਤੇ ਲੇਵਾ ਪਟੇਲ ਹਨ ਅਤੇ 11/7/92 ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਾਨਾ ਅੰਕਾਡੀਆ ਪਿੰਡ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਨੇੜੇ, ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਭੀਖਾਭਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ **ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਅਤੇ ਫਰਾਰ** ਦੋਸ਼ੀ ਚੰਦੂ ਭਾਈ ਵੱਲਭ ਭਾਈ ਅਤੇ ਵੱਲਭ ਭਾਈ ਖੋਡਾਭਾਈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਨਾ ਅੰਕਡੀਆ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੇਵਾ ਪਟੇਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ, ਕਤਲ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਅਤੇ ਫਰਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 143, 147 ਤਹਿਤ ਦੰਗਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ?

(4) ਕੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਛਗਨ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮਜੀ ਭਾਈ ਪਟੇਲ, ਮਧੂ ਭਾਈ ਮੋਹਨ ਭਾਈ ਪਟੇਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਗਜੀਹੈ ਪਰਬਤ ਭਾਈ ਪਟੇਲ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ, ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ, ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਕਤ ਕੰਮ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2,4,5 ਅਤੇ 9 ਨੇ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ

ਨੰਬਰ 10, 12 ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 3 ਅਤੇ 6 ਨੇ ਆਪਣੀ ਧਾਰੀਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ, ਤਿੰਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 302,149 ਅਤੇ 114 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ,

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

1068

XXXXXX

ਵੀਨੂਭਾਈ ਰਣਛੋੜਭਾਈ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜੀਵ ਭਾਈ ਡੂਡਾਭਾਈ ਪਟੇਲ [ਚੇਲਮੇਸ਼ਵਰ, ਜੇ.] 1069

35. ਅੰਕ ਨੰਬਰ 2 ਵਿੱਚ ਭਗੌੜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ (ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 58 ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ) ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਅਤੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਦਾ ਨੰਬਰ 4 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਪਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ (ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦਾ ਮਤਲਬ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ) ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਤਿੰਨ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਧਾਰਾ 149 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 149 ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

36. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ, ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਪਸ਼ਟ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ (i) ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ, (ii) ਜੇ ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ (ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ) ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਸਾਰੇ 17 ਮੁਲਜ਼ਮ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 143 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਠ ਵਿਚ 17 ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ (ਗਿਣਤੀ) ਅਤੇ 17 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜੇ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ (ਪਛਾਣ)। ਨਾ ਹੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਖੋਜ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 143 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 4 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 143 ਆਈਪੀਸੀ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਤਰਕਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਮਲੇ 'ਚ 5 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ (4 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ) ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਏ -1 ਅਤੇ ਏ -5 ਜੋ ਧਾਰਾ 148 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਏ -10 ਅਤੇ ਏ -12 ਦੇ ਨਾਲ ਕਤਲ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ (ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਗਲਤ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੱਖਪਾਤ ਨਾ ਕਰਨ)। ਰਿਕਾਰਡ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਉਦੇਸ਼ ਤਿੰਨਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਸੀ।

1069

XXXXXX

37. ਏ-10 ਅਤੇ ਏ-12 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਿ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਦੋ ਦੋਸ਼ੀ ਜੋ

ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਜਾਣਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

38. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਂਗੇ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖਾਮੀਆਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੀ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੈਰਾ 19 'ਤੇ ਇਕ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੈਰਾ 20[17] ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰਾਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਪੀਡਬਲਯੂਜ਼ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ 11 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਡੇ ਲਈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ 11 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ 'ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ' ਦੀ ਹੋਂਦ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਜੋ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿੱਚ 5 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ)। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 149 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸੰਤੋਸ਼ਜਨਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ।

XXXXXX

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 4 ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ (ਏ-2, ਏ-4, ਏ-9 ਅਤੇ ਏ-15) ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਿੰਨ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ: (i) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਐਫਆਈਆਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲੱਭੇ ਜਾਣੇ ਸਨ (ii) ਕਿ ਚਾਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂਜ਼ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ (iii) ਇਹ ਕਿ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਟ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਡੰਡਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕੁੱਟਣਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੀਜਾ ਕਾਰਨ, ਅਰਥਾਤ ਡੰਡੇ ਕਾਰਨ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, **ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ** ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਕੀ ਚਾਰਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹੋਰ ਦੋ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੱਤ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਘਾਟ ਹੈ।

---

[17] "20.... ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਰੇ ਪੀਡਬਲਯੂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰਾਂ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅੰਤਰ ਹਨ, ਕਿ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ 17 ਅਚਾਨਕ ਆਏ ਅਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਵਿਜ਼ੀਬਿਲਟੀ ਵੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਜੱਜ ਨੇ ਏ-2, ਏ-3, ਏ-4, ਏ-6, ਏ-7, ਏ-8, ਏ-9, ਏ-11, ਏ-13, ਏ-14 ਅਤੇ ਏ-15 ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। **ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਜੱਜ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਇਕੱਠ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕੰਮ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ**। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਧਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਏ -2, ਏ -4, ਏ

9 ਅਤੇ ਏ -15 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੰਡੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਗਲੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਪੀਡਬਲਯੂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਉਲਟ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਸੱਟ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ 'ਚ ਸੱਟਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ (ਏ-7) ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਇਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।[18] ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ। ਦਰਅਸਲ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ ਹਨ ਪਰ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨਤੀਜਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।

39. ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ (i) ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜਾਂ (ii) ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਨਤੀਜੇ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀਆਂ ਜੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹਨ; ਜਾਂ (iii) ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਤਰਕ ਗਲਤ ਹੈ? ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ.

[18] ਵਿਵਾਦਿਤ ਫੈਸਲਾ ਪੈਰਾ 6.

"... ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸ੍ਰੀ ਸੇਠਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਏ-7 ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਐਫਆਈਆਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਸਟੇਸ਼ਨ ਡਾਇਰੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਗਲਤੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਅਣਜਾਣਤਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

1071

XXXXXX

40. ਏ-16 ਅਤੇ ਏ-17 ਵਿਰੁੱਧ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 58/98 ਵਿੱਚ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 118/1992 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 58/1998 ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 33[19] ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੱਥ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

41. ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇਣ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਗਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 58/98 ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸੈਸ਼ਨ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 58/98 ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜ ਸਿੱਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

42. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਅਤੇ 5 ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਦੋਸ਼ੀ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਆਰ.ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ[20] ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ:

"6. ... ਸਾਡੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਧਾਗੇ ਨੂੰ ਹਰ ਝੁਕਾਅ, ਝਿਜਕ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਰੋਗੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਫੈਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ । ਇਸ ਰਵੱਈਏ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਨਤੀ ਝਲਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇੱਕ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸ਼ਹੀਦ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਝੂਠੀ ਦੁਬਿਧਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਨਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਹਾਰਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਫਿਰ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਬੁਰਾਈ [ਗਲੈਨਵਿਲੇ ਵਿਲੀਅਮਜ਼ ਨੇ 'ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਬੂਤ' ਵਿੱਚ) ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਸਧਾਰਨ ਤੱਥ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਜੇ ਅਯੋਗ ਬਰੀ ਹੋਣਾ ਆਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ "ਵਿਅਕਤੀਆਂ" ਵਿਰੁੱਧ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜਨਤਕ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਦੰਡਾਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ..."

[ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ]

---

[19] "33. **ਬਾਅਦ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ। - ਕਿਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ,** ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, **ਬਾਅਦ ਦੀ**

ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਉਸੇ ਨਿਆਂਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ, ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਜੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਾਂ ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੇ ਉਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਖਰਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਸਮਝਦੀ ਹੈ:
ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ -

ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਇੱਕੋ ਧਿਰਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੀ; ਕਿ **ਪਹਿਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ** ਨੂੰ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਸੀ।

ਕਿ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਪਹਿਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੂਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ[ਸੋਧੋ] - ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।"
[20]ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਸਾਹਬ ਰਾਓ ਬੋਬੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (1973) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 793, ਪੈਰਾ 6

XXXXXX

ਇਹ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਉਦੋਂ ਸੱਚ ਹੋ ਗਈ ਜਦੋਂ ਟਾਡਾ ਐਕਟ, 1987 ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 376 ਆਈਪੀਸੀ ਆਦਿ ਤਹਿਤ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

43. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਅਪਰਾਧ ਵਾਪਰਨ ਦੇ 26 ਸਾਲ ਬੀਤ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕੋਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਵੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਕ ਚੌਥਾਈ ਸਦੀ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਜੁਰਮ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਉਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?

XXXXXX

44. ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਉਪਲਬਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਨੀਲਾਬਤੀ ਬੇਹਰਾ[21] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਫੈਸਲਾ ਦੁਆਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ 25,00,000/- ਰੁਪਏ (ਸਿਰਫ 25 ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਦੀ ਰਕਮ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਗਵਾਹ, ਜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 10,00,000/- ਰੁਪਏ (ਸਿਰਫ ਦਸ ਲੱਖ ਰੁਪਏ) ਦੀ ਰਕਮ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਹ ਰਕਮ ਅੱਜ ਤੋਂ ਅੱਠ ਹਫਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ੀ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਅਤੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੰਡੀ ਜਾਵੇਗੀ।

45. ਇਹ ਕੇਸ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਰਾਜ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਹਨ - (i) ਅਪਰਾਧਿਕ ਜਾਂਚ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਯੋਗਤਾ; (ii) ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ; (iii) ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਅਤੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਪੱਧਰਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ; ਅਤੇ (iv) ਬਾਰ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ (ਬਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ) ਦੀ ਨਾਕਾਫੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦੇ ਪੱਧਰ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੀ ਗਿਰਾਵਟ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਅਤੇ ਅਣਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬਾਰ ਅਤੇ ਬੈਂਚ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੁਖਦਾਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਉਲਟ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੇਲੋੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

46. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

---

[21]ਨੀਲਾਬਤੀ ਬੇਹਰਾ (ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ) ਉਰਫ ਲਲਿਤਾ ਬੇਹਰਾ (ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲੀਗਲ ਏਡ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ) ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1993) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 746

ਆਦੇਸ਼

ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਨਾਗੁਮੁਥੂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਰਨੂਮ ਚੀਮਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਣਾ ਸਹੀ ਸਮਝਿਆ। ਅਸੀਂ ਐਮਿਕਸ ਕਿਊਰੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਨਮੋਲ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਬਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਮੈਂਬਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਏ. ਸੇਲਵਿਨ ਰਾਜਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi